

Er vliegen Raven rond in Nederland

Door A. Timmerman

Bericht no. 49 van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer

Inleiding

In 1966 is tezamen met Faunabeheer en het Wereld Natuurfonds begonnen met een poging om de Raaf (*Corvus corax*) als broedvogel terug te brengen in de Nederlandse Avifauna.

Een soortgelijke poging was reeds in 1936 ondernomen, maar heeft toen niet het gewenste succes opgeleverd. Van Tienhoven voerde enige, van een vriend uit Lithauen afkomstige, jonge Raven in, en plaatste deze in een grote volièrre op het natuurmonument De Veluwezoom bij Dieren. Hij liet ze echter na een jaar weer vrij. De vogels bleven aanvankelijk in de buurt, maar na enkele maanden werden ze niet meer waargenomen. De laatst bekende waarnemingen van de Raaf in Nederland uit de literatuur geven aan, dat ze in Drenthe nog tot ongeveer 1900 in het Asserbos aanwezig waren, en tot 1923 op de Klencke te Oosterhesselen. In Overijssel herbergde tot 1921 het zogenaamde Engels Werk een span; op de Raaphorst te Wassenaar in Zuid-Holland broedden ze tot 1904; in de provincie Utrecht waren ze in 1921 nog te Breukelen aan de Vecht, en in 1924 op het landgoed te Linschoten, maar ze hadden sedert 1921 niet meer gebroed. Van Gelderland is bekend, dat ze tot 1912 op de Wildenborch te Vorden aanwezig waren, terwijl ze uit het rivierengebied bij Neerijnen en op de Mariënwaerd bij Beesd tot 1916 bekend zijn; tot omstreeks 1920 gaan de waarnemingen bij Ewijck en tot 1927 bij Millingen aan de Rijn, waar ze nog in 1924 vier jongen grootbrachten (Haverschmidt in Faunistisch Overzicht van de Nederlandse Broedvogels, 1942, Leiden).

Opzet en methodiek van de proef

Om de poging de grootst mogelijke kans van slagen te geven, werden de volgende opzet en methode van in vrijheid stellen gevolgd.

In 1966 werd begonnen met 4 uit Sleeswijk-Holstein geïmporteerde jonge, nog niet vlieg-vlugge Raven. Deze werden op de Veluwe in een grote volièrre geplaatst. Nadien zijn er tot voorjaar 1971 totaal nog 33 jonge Raven ingevoerd en in volièrres gezet, die over drie provincies (Drenthe, Gelderland en Utrecht) verspreid zijn opgesteld.

De bedoeling hiervan is om tegelijkertijd op drie verschillende plaatsen in Nederland jonge Raven uit te zetten. Om dat te bereiken, worden paren gevormd uit de geïmporteerde vogels, en wordt getracht om deze in een nestkast in de volièrre tot broeden te brengen. Deze volièrres variëren in grootte van ongeveer 6 x 8 x 10 tot 10 x 10 x 11 meter, De nestkast is 1 x 2 x 1 meter groot. De jonge vogels worden zo vroeg mogelijk in vrijheid gesteld om ze, als ze nog niet kunnen vliegen, gelegenheid te geven de omgeving goed te leren kennen. Om dat doel te bereiken, is er van tevoren een mogelijkheid gemaakt om een afscheiding van gaas aan te brengen in de volièrre en één van traliwerk in de nestkast, zodat de oude vogels de jonge door dit traliwerk kunnen blijven voeren. De nestkast in de volièrre is zodanig aangebracht, dat ze, nadat de scheiding is aangebracht, gemakkelijk opengesteld kan worden en de jonge vogels vrij naar buiten kunnen, maar de oude dieren niet.

Aanvankelijk, zo wordt er aangenomen, zullen de jonge vogels nog bij de oude vogels in de volière, waarin ze zijn opgegroeid blijven (hangen). De eerste tijd zijn ze daar immers ook wat het voedsel betreft afhankelijk van, omdat hen door de oude vogels niet is geleerd voedsel in de vrije natuur te zoeken en te vinden.

De uiteindelijke bedoeling is, dat deze, reeds geacclimatiseerde jonge vogels na twee jaar of langer zelf paren gaan vormen en in bossen en landgoederen hun nesten bouwen.

Iets over de resultaten

Hoewel er veel tegenslagen zijn geweest o.a. door ziekte, zijn er ook enkele gunstige resultaten. De moeilijkheden begonnen reeds bij het koppelen van de vogels.

Raven worden pas in het derde levensjaar geslachtsrijp, maar gaan soms in de herfst van het eerste levensjaar reeds tot paarvorming over. Het is vooral bij jonge Raven zeer moeilijk om de geslachten te onderscheiden. Daarom is het uitermate lastig de reeds gevormde paren te ontdekken en/of te vormen. Verder brengt een Raaf slechts 1x per jaar eieren en jongen voort. Het experiment kan daarom wel enige jaren duren, voordat het eindresultaat is bereikt.

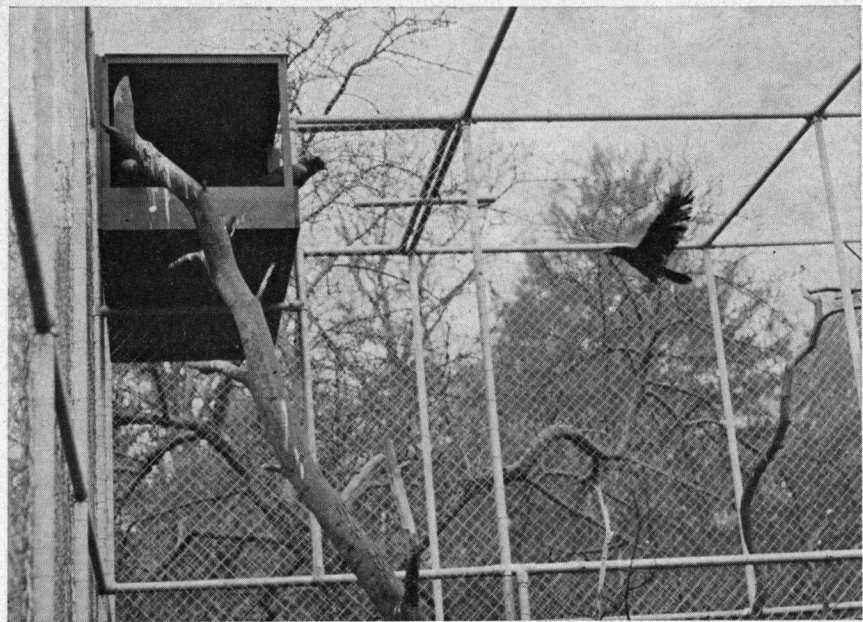
De eerste vijf jonge Raven werden in het voorjaar van 1969 in de volière geboren. Doordat de omstandigheden ongunstig waren (het uitzicht was slecht, en de afscheiding wilde niet goed functioneren) werden de vogels in vrijheid gesteld toen ze reeds konden vliegen.

Deze factoren kwamen het succes van de operatie niet ten goede. Drie van de vijf vogels konden, nadat ze (waarschijnlijk te plotseling) opgevolgen waren, de volière niet terugvinden. Ze stierven en konden alle worden teruggemeld, omdat ze geringd waren. De twee anderen overleefden echter het experiment. Eén ervan is bijzonder schuw en wordt vrijwel alleen roepend gehoord, maar de andere wordt herhaaldelijk waargenomen. Zijn roep weerklinkt door de bossen van de Utrechtse Heuvelrug!

Het broedsel, groot 5 jonge vogels, dat in het voorjaar van 1970 het licht zag, mislukte, waarschijnlijk door het slechte weer. Na een stormnacht werden ze dood onder het nest in de volière gevonden!

In 1971 kwamen vier jonge Raven groot, die echter niet in vrijheid werden gesteld, omdat we ze voor de kweek wilden behouden. Tot nu toe was het steeds hetzelfde paar, waarbij jongen groot kwamen.

In het voorjaar van 1972 zijn door vijf paren nesten gebouwd. In vier nesten werden eieren gelegd. Het bleek ook voor de Raven een slecht broedjaar te zijn; er werden twintig eieren gelegd, maar er kwamen slechts drie jongen groot! De andere embryo's stierven in de dop. De drie jonge Raven werden uitgewend volgens de hiervoor beschreven methode. Dat verliep de eerste dagen gunstig, tot een stormachtige wind tijdens een proefvlucht de vogels opnam en uit de koers dreef. Eén vogel kwam niet meer op de volière terug, maar werd later toch weer bij de twee anderen waargenomen. De twee overige jonge Raven vonden met enige moeite de volière terug, en bleven tot 22 juni in de omgeving van de volière om voedsel te zoeken en te bedelen bij de oude vogels. De oude dieren voederden door het traliwerk van de nestkast en het gaas van de volière, totdat de jonge vogels zelfstandig voedsel gingen zoeken, dat in de omgeving was uitgelegd. Hoewel deze twee in juni vrij plotseling verdwenen, werden ze toch al spoedig in de naaste omgeving van Broekhuizen gesignaleerd. Buiten deze vijf jonge Raven zijn er nog zeven andere Raven uit de volières ontkomen, waarvan vier in de provincie Drenthe. Deze vogels, althans enkele ervan,

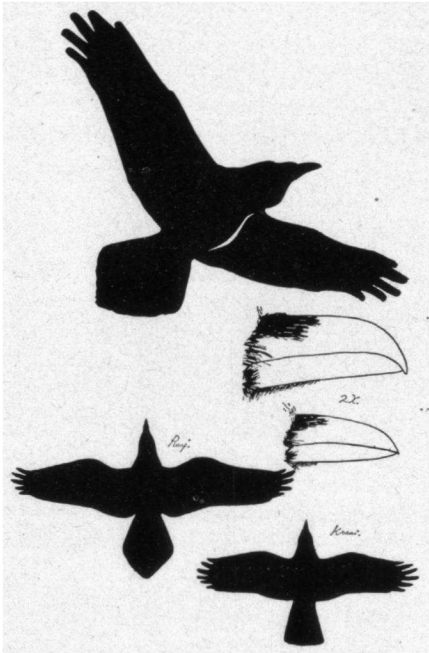
worden nog steeds waargenomen. Nu is het waarnemen van een Raaf geen gemakkelijke zaak. Meestal worden ze verwisseld met Kraaien. In het voorjaar van 1973 werden 24 jonge Raven uit de DDR geïmporteerd. Dit werd ondernomen, omdat gebleken was, dat enkele uit Sleeswijk-Holstein geïmporteerde vogels pootgebreken vertoonden. Mogelijk zou dit een gevolg kunnen zijn van het geïsoleerde bestaan van de betrekkelijk kleine populatie.

De populatie in de DDR is ontwikkeld uit voornamelijk de Poolse populatie en de naar de DDR zich uitbreidende Sleeswijk-Holstein vogels. Van deze jonge Raven werden er 10 in vrijheid gesteld op de Veluwe, 5 bij Kasteel Broekhuizen en 4 in Drenthe. Deze vogels vliegen thans vrij rondom de volière en in de omgeving. Ze moeten nu leren ook buiten de geopende volière naar voedsel te zoeken. Deze periode is vanzelfsprekend de meest riskante. Als ze het groepsverband verliezen of te ver van de volière afdwalen, is de kans groot dat ze verhongeren. Er zullen ongetwijfeld slachtoffers vallen.

De Raaf is een schuwe vogel, die zich ongaarne aan de mens vertoont. Deze jonge vogels echter hebben enige tijd deze schuwheid afgelegd. De ervaring heeft geleerd, dat ze zeer spoedig weer schuw worden. Het duurt evenwel toch enige maanden, voordat schuwheid en vindingrijkheid zo ontwikkeld zijn, dat deze eigenschappen 'normaal' functioneren. Over het voedsel, dat de Raven nuttigen, bestaat nog al eens misverstand. Vroeder dacht men, dat zij leefden van de nageboorten van koeien en schapen. Dat is natuurlijk maar gedeeltelijk waar geweest. Hij is wel een echte kadaveropruimer, en vervangt in de noordelijke streken als zodanig de gieren.

Van de Sleeswijk-Holsteinse populatie weten we, dat de maaginhoud van 655 Raven voor 53% uit muizen, ratten en mollen bestond, voor 23,9% uit haar of wol van zieke of dood gevonden dieren, voor 13% uit benen van kadavers, kleine en jonge zoogdieren en voor de rest uit veren, kevers, vissen, eieren, vruchten, plantendelen, stenen en zand.

De Raaf heeft in Europa zeer geleden aan de vervolging door de mens, meestal ten onrechte, en gelukkig ziet men dat meer en meer in! Willen

Vergelijking van vliegbeeld en snavel van Raaf en Kraai

Verspreiding van de Raaf in Europa

de pogingen slagen, dan moeten de nu reeds losvliegende Raven ons aller bescherming genieten. Volgens de Vogelwet is de Raaf een beschermde vogelsoort, die niet zonder vergunning mag worden vervolgd. Wanneer Jachtbeheer en Natuurbeheer samenwerken, moet het mogelijk zijn om de soort weer een, zij het bescheiden plaats onder de Nederlandse broedvogels te laten innemen. Jagers, jachttoezicht en allen, die bezig zijn in bos en veld, worden daarom opgeroepen om goed op te letten en de uitgezette jonge Raven zoveel mogelijk te ontzien. Eventuele waarnemingen van Raven worden gaarne ontvangen. Het adres is: Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kasteel Broekhuizen, Leersum, telefoon: 03434 - 2941. (Zie ook 'De Nederlandse Jager' jrg. 78, nr. 17, pag. 500 - 501)

● A. Timmerman sr., Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kasteel Broekhuizen, Leersum U.

Index Ornithologicum

Het International Ornithological Bulletin 'The Ring' gaf een nummer uit (Nos. 71-73/1972) dat geheel gewijd is aan een adressenlijst van ornithologen uit 59 landen. Behalve het adres zijn ook geboortedata, titel, beroep, lidmaatschappen en specialistische interesse vermeld. Het boekje is vooral voor Russische, Afrikaanse en Aziatische adressen zeer goed bruikbaar, maar wat betreft de Europese adressen nog verre van volledig. Een volledige lijst zou ook veel omvangrijker zijn en wij moeten blij zijn tenminste van deze lijst gebruik te kunnen maken.

Bestellingen met een cheque van \$ 3,— moeten gericht worden aan 'The Editor of The Ring', Laboratory for Ornithology, Sienkiewiczza 21, Wroclaw, Polen.